

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
YVES BOT IŠVADA,
pateikta 2012 m. kovo 27 d.¹

Byla C-83/11

Secretary of State for the Home Departmentprieš
Muhammad Sazzadur Rahman,
Fazly Rabby Islam, Mohibullah Rahman

(Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber), Londonas (Jungtinė Karalystė), pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Sąjungos piliečių teisė laisvai judėti ir gyventi valstybės narės teritorijoje — Direktyva 2004/38/EB — Pareiga palengvinti „bet kokių kitų šeimos narių“ galimybę įvažiuoti į šalį ir gyventi joje — Taikymo sritis — Tiesioginis veikimas“

1. Šiuo prašymu priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismui pirmą kartą suteikiama galimybė priimti sprendimą dėl 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančios direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB², 3 straipsnio 2 dalies nuostatų taikymo sritis.

2. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant Bangladešo piliečių Muhammad Sazzadur Rahman, Fazly Rabby Islam, Mohibullah Rahman ir *Secretary of State for the Home Department* ginčą dėl šio atsisakymo išduoti jiems, kaip Europos ekonominės erdvės (EEE) valstybės narės piliečio išlaikomiesiems šeimos nariams, leidimą gyventi Jungtinėje Karalystėje.

I – Teisinis pagrindas

A – Sąjungos teisė

1. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

3. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos³ 7 straipsnyje numatyta, kad „kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas“.

1 — Originalo kalba: prancūzų.

2 — OL L 158, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46, taip pat klaidų ištaisymai OL L 229, p. 35 ir OL L 197, 2005, p. 34.

3 — Toliau – Chartija.

2. Direktyva 2004/38

4. Direktyva 2004/38 yra kodifikavimo teisės aktas, kuriuo į vieną tekstą buvo sujungti vienas reglamentas ir devynios direktyvos bei integruota susiklosčiusi teismų praktika. Pakeitusi įvairias teises tvarkas, atitinkusias priklausymą atskiroms teisinėms kategorijoms, pagrįstoms galimybe vykdyti ekonominę veiklą naudojantis išskirtiniu Sąjungos pilietybe pagrįstu statusu, ji suteikė judėjimo laisvei naują apimtį, kuri tampa pagrindine Sąjungos piliečio statuso savybe.

5. Pagal Direktyvą 2004/38, remiantis laipsniškai taikoma sistema, pripažįstama „šeimoms nariams“, kurie jos 2 straipsnio 2 dalyje apibrėžti kaip sutuoktinis arba partneris, su kuriuo Sąjungos pilietis sudarė pagal priimančiosios valstybės narės teisės aktus pripažįstamą lygiaverte santuokai registruotą partnerystę, piliečio ir sutuoktinio ar partnerio tiesioginiai palikuonys, kurie dar neturi 21 metų, arba išlaikytiniai, taip pat piliečio ir sutuoktinio ar partnerio išlaikomi tiesioginiai giminaičiai pagal aukštutinę liniją.

6. Direktyvoje 2004/38 taip pat atsižvelgiama į išplėstinės šeimos narius: tam tikromis sąlygomis valstybės narės įpareigojamos sudaryti jiems palankias sąlygas įvažiuoti ir gyventi jų teritorijose.

7. Pagal šios direktyvos 6 konstatuojamąją dalį:

„Siekiant išlaikyti šeimos vienybę platesne prasme [šeimos platesne prasme vienybę] ir nepažeidžiant diskriminacijos pilietybės pagrindu draudimo, priimančioji valstybė narė asmenų, kurie neįtraukti į šeimos narių apibrėžimą <...> ir todėl neturi automatinės įvažiavimo ir gyvenimo teisės, padėti nagrinėja pagal savo teisės aktus ir nusprendžia, ar tokiems asmenims galėtų būti leista įvažiuoti ir gyventi šalyje, atsižvelgdama į jų santykį su Sąjungos piliečiu ar bet kurias kitas aplinkybes, pvz., jų finansinį ar fizinį priklausomumą nuo Sąjungos piliečio.“

8. Pagal direktyvos 3 straipsnio 2 dalį:

„Nepažeisdama jokių laisvo judėjimo ir gyvenimo teisių, kurias atitinkami asmenys gali turėti savaime, priimančioji valstybė narė, laikydamasi savo teisės aktų, palengvina galimybę įvažiuoti ir gyventi šalyje tokiems asmenims:

- a) bet kokiems kitiems šeimos nariams, neatsižvelgiant į jų pilietybę, nepatenkantiems į 2 straipsnio 2 dalies apibrėžimą, kurie savo išvykimo šalyje yra išlaikomi ar veda bendrą namų ūkį su pirminę gyvenimo šalyje teisę turinčiu Sąjungos piliečiu arba dėl rimtų sveikatos priežasčių jiems būtina reikia asmeninės Sąjungos piliečio priežiūros;
- b) partneriams, su kuriais Sąjungos pilietis palaiko ilgalaikius santykius, jei jie tinkamai patvirtinami.

Priimančiosios valstybės narės imasi išsamiai nagrinėti asmenines aplinkybes ir turi patvirtinti bet kokią draudimą [motyvuojama kiekvieną atsisakymą leisti] šiems žmonėms įvažiuoti ar gyventi šalyje.“

9. Direktyvos 2004/38 8 straipsnio 5 dalyje numatyta:

Registracijos sertifikatui išduoti Sąjungos piliečių šeimos nariams, kurie patys yra Sąjungos piliečiai, valstybės narės gali reikalauti pateikti tokius dokumentus:

<...>

- e) 3 straipsnio 2 dalies a punkte nurodytais atvejais – atitinkamos kilmės šalies ar šalies, iš kurios jie atvyksta, institucijos išduotą dokumentą, patvirtinantį, kad jie yra Sąjungos piliečio išlaikytiniai ar veda bendrą ūkį, arba įrodymą, kad dėl rimtų sveikatos priežasčių jiems būtina reikia asmeninės Sąjungos piliečio priežiūros;

<...>“

10. Šios direktyvos 10 straipsnyje nurodyta:

„1. Teisė gyventi šalyje Sąjungos piliečio šeimos nariams, kurie nėra valstybės narės piliečiai, patvirtinama išduodant dokumentą, vadinamą „Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo gyventi šalyje kortele“, ne vėliau kaip per šešis mėnesius nuo paraiškos pateikimo dienos. Prašymo suteikti leidimo gyventi šalyje kortelę [pateikimo] sertifikatas išduodamas nedelsiant.

2. Leidimo gyventi šalyje kortelei išduoti valstybės narės reikalauja pateikti tokius dokumentus:

<...>

e) 3 straipsnio 2 dalies a punkte nurodytais atvejais – atitinkamos kilmės šalies arba šalies, iš kurios jie atvyksta, institucijos išduotą dokumentą, patvirtinantį, kad jie yra Sąjungos piliečio išlaikytiniai ar veda bendrą ūkį, arba įrodymą, kad dėl rimtų sveikatos priežasčių jiems būtina [jiems reikia] asmeninės Sąjungos piliečio priežiūros;

<...>“

B – *Nacionalinė teisė*

11. Direktyva 2004/38 Jungtinėje Karalystėje buvo perkelta 2006 m. Imigracijos (Europos ekonominė erdvė) taisyklėmis (*Immigration (European Economic Area) Regulations 2006*), iš dalies pakeistomis 2009 m. Imigracijos taisyklėmis (*Immigration (European Economic Area) Regulations 2009*)⁴.

12. 2006 m. taisyklių 7 straipsnyje „Šeimos nariai“ nustatyta:

„1. Nepažeidžiant 2 dalies reikalavimų, pagal šias taisykles kito asmens šeimos nariais laikomi šie asmenys:

- a) asmens sutuoktinis arba civilinis partneris;
- b) asmens ir jo sutuoktinio ar civilinio partnerio tiesioginiai palikuonys, kurie:
 - i) nėra sulaukę 21 metų arba
 - ii) yra tokio asmens arba jo sutuoktinio ar civilinio partnerio išlaikomi;
- c) asmens ir sutuoktinio ar civilinio partnerio išlaikomi tiesioginiai giminaičiai pagal aukštutinę liniją;
- d) bet kuris asmuo, kuris pagal 3 dalį turi būti laikomas tokio kito asmens šeimos nariu.

2. Asmuo pagal 1 dalies b arba c punktus nelaikomas Jungtinėje Karalystėje gyvenančio studento šeimos nariu praėjus trims mėnesiams nuo datos, kai studentui buvo leista atvykti į Jungtinę Karalystę, išskyrus atvejus, jei:

- a) [1 dalies b punkte] numatytu atveju asmuo nėra studento arba jo sutuoktinio ar civilinio partnerio išlaikomas vaikas; arba
- b) studentas taip pat nepriklauso vienai ar kitai asmenų, atitinkančių 6 straipsnio 1 dalyje išvardytas reikalingas sąlygas, kategorijai.

⁴ – Toliau – 2006 m. taisyklės.

3. Nepažeidžiant 4 dalies nuostatų, bet kuris asmuo, kuris yra išplėstinės šeimos narys ir kuriam išduotas EEE leidimas kaip šeimos nariui, registracijos sertifikatas arba leidimo gyventi šalyje kortelė, laikomas atitinkamo EEE piliečio šeimos nariu, kol tenkina 8 straipsnio 2, 3, 4 ar 5 dalių reikalavimus šio EEE piliečio atžvilgiu ir kol galioja arba nepanaikinamas leidimas, sertifikatas ar kortelė.

4. Jei atitinkamas EEE pilietis yra studentas, išplėstinės šeimos narys laikomas šio piliečio šeimos nariu pagal 3 dalį, tik jei EEE leidimas šeimos nariui buvo išduotas pagal 12 straipsnio 2 dalį, registracijos sertifikatas – pagal 16 straipsnio 5 dalį, o leidimo gyventi šalyje kortelė – pagal 17 straipsnio 4 dalį.“

13. 2006 m. taisyklių 8 straipsnyje „Išplėstinės šeimos nariai“ nustatyta:

„1. Pagal šias taisykles „išplėstinės šeimos nariu“ laikomas bet kuris asmuo, kuris nėra EEE piliečio šeimos narys pagal 7 straipsnio 1 dalies a, b arba c punktus ir atitinka 2, 3, 4 arba 5 dalyse numatytus reikalavimus.

2. Asmuo atitinka šioje dalyje nustatytą reikalavimą, jeigu jis yra EEE piliečio, jo sutuoktinio ar civilinio partnerio šeimos narys ir:

- a) gyvena EEE valstybėje⁵, kurioje taip pat gyvena EEE pilietis, ir yra jo išlaikomas arba veda su juo bendrą namų ūkį;
- b) atitinka a punkte numatytą reikalavimą ir vyksta į Jungtinę Karalystę kartu su EEE piliečiu ar nori prie jo prisijungti; arba
- c) atitinka a punkte nustatytą reikalavimą, prisijungė prie EEE piliečio Jungtinėje Karalystėje ir toliau yra jo išlaikomas arba veda su juo bendrą namų ūkį.

3. Asmuo atitinka šioje dalyje numatytą reikalavimą, jeigu jis yra EEE piliečio, jo sutuoktinio ar civilinio partnerio šeimos narys ir dėl rimtų su sveikata susijusių priežasčių jam būtinai reikia asmeninės EEE piliečio, jo sutuoktinio ar civilinio partnerio priežiūros.

4. Asmuo atitinka šioje dalyje numatytą reikalavimą, kai jis yra EEE piliečio šeimos narys, o jei šis jau gyvena Jungtinėje Karalystėje, – kai jis tenkina imigracijos klausimus reglamentuojančių normų reikalavimus (nesusijusius su leidimu įvažiuoti), siekdamas kaip EEE piliečio išlaikomas šeimos narys gauti leidimą įvažiuoti į Jungtinę Karalystę ir gyventi joje neribotą laiką.

5. Asmuo atitinka šioje dalyje numatytą reikalavimą, jeigu jis yra EEE piliečio partneris (kitas nei civilinis partneris) ir gali įrodyti sprendimą priimančiam asmeniui, kad palaiko su EEE piliečiu ilgalaikius santykius.

6. Pagal šias taisykles „atitinkamas EEE pilietis“ išplėstinės šeimos nario atžvilgiu – tai EEE pilietis, kuris arba kurio sutuoktinis ar civilinis partneris yra vienas iš išplėstinės šeimos nario pagal 2, 3 ar 4 dalis tėvų, arba EEE pilietis, kuris yra išplėstinės šeimos nario partneris pagal 5 dalį.“

14. 2006 m. taisyklių 17 straipsnyje „Leidimo gyventi šalyje kortelės išdavimas“ nurodyta:

„<...>

5 — 2011 m. Imigracijos (Europos ekonominė erdvė) taisyklėse (pakeitimas) (*Immigration (European Economic Area) (Amendment) Regulations 2011*) žodžiai „EEE valstybė narė“ buvo pakeisti žodžiais „kita nei Jungtinė Karalystė šalis“. Darant prielaidą, kad šis pakeitimas, padarytas po to, kai buvo kreiptasi į Teisingumo Teismą, turėtų būti nedelsiant taikomas neišspręstose bylose, jis, atrodo, negalėtų paneigti Londono (Jungtinė Karalystė) *Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber)* trečiojo klausimo svarbos, nes išankstinio gyvenimo toje pačioje valstybėje, kaip ir Sąjungos piliečiui reikalavimas liko galioti.

4. *Secretary of State* gali išduoti leidimo gyventi šalyje kortelę nepatenkančiam į 7 straipsnio 3 dalies taikymo sritį išplėstinės šeimos nariui, kuris nėra EEE pilietis:

- a) jei atitinkamas EEE pilietis išplėstinės šeimos nario atžvilgiu yra atitinkantis būtinus reikalavimus asmuo arba EEE pilietis, turintis teisę nuolat gyventi šalyje pagal 15 straipsnį; ir
- b) jei atsižvelgiant į visas aplinkybes *Secretary of State* atrodo tinkama išduoti leidimo gyventi šalyje kortelę.

5. Gavęs prašymą pagal 4 dalį *Secretary of State* išsamiai nagrinėja asmenines prašymą pateikusių asmenų aplinkybes ir, jei atmeta prašymą, motyvuoja tokį atmetimą, jei tai nedraudžiama dėl valstybės saugumo sumetimų.

<...>“

II – Faktinės aplinkybės ir pagrindinė byla

15. 2006 m. gegužės 31 d. Bangladešo pilietis Mahbur Rahman susituokė su Jungtinėje Karalystėje dirbančia Airijos piliete. Jo brolis Muhammad Sazzadur Rahman, įbrolis Fazly Rabby Islam ir sūnėnas Mohibullah Rahman pateikė prašymą išduoti jiems, kaip EEE valstybės narės piliečio šeimos nariams, leidimą gyventi Jungtinėje Karalystėje.

16. *Secretary of State for the Home Department* atmetus šį prašymą, jie pareiškė ieškinį imigracijos bylų teisme (*Immigration Judge*), kuris patenkino jų prašymą nusprendęs, kad jie „yra išlaikomi“, o jų bylų medžiaga turi būti išnagrinėta pasinaudojant diskrecija pagal 2006 m. taisyklių 17 straipsnio 4 dalį. *Secretary of State for the Home Department* kreipėsi į Londono *Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber)* su prašymu išnagrinėti bylą iš naujo; šis teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir nurodė, kad nors byloje kyla faktinis klausimas dėl to, ar yra priklausymas, joje taip pat nagrinėjamos teisinės problemos, kurias siekiant išspręsti reikia aiškiai suprasti Sąjungos teisės nuostatų taikymo sritį.

III – Prejudiciniai klausimai

17. Siekiant patikrinti, ar Jungtinės Karalystės teisės aktai atitinka Direktyvą 2004/38, Londono *Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber)* nuomone, būtina pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar pagal Direktyvos 2004/38 <...> 3 straipsnio 2 dalį valstybė narė įpareigojama priimti teisės akto nuostatas, kurios palengvintų galimybę įvažiuoti į kitą valstybę narę ir (arba) gyventi joje kitų šeimos narių kategorijai priklausantiems asmenims, kurie nėra <...> Sąjungos piliečiai, galintys atitikti [šios direktyvos] 10 straipsnio 2 dalies reikalavimus?
2. Ar toks pirmajame klausime nurodytas kitas šeimos narys gali remtis [minėtos] direktyvos <...> 3 straipsnio 2 dalies tiesioginiu taikymu tuomet, jeigu jis negali atitikti jokių nacionalinės teisės aktų nuostatomis nustatytų reikalavimų?
3. Ar į direktyvos [2004/38] 3 straipsnio 2 dalyje ir 10 straipsnio 2 dalyje nurodytą kitų šeimos narių kategoriją patenka tik tie asmenys, kurie iki Sąjungos piliečio persikėlimo į priimančiąją valstybę gyveno toje pačioje šalyje kaip ir Sąjungos pilietis ir jo sutuoktinis?

4. Ar bet koks priklausymas nuo kito asmens, nurodytas [šios] direktyvos <...> 3 straipsnio 2 dalyje, kuriuo kitas šeimos narys remiasi siekdamas įvažiuoti į priimančiąją valstybę, turėjo egzistuoti prieš pat Sąjungos piliečiui persikeliant į priimančiąją valstybę?
5. Ar valstybė narė gali nustatyti tam tikrus reikalavimus dėl tokio kito šeimos nario priklausymo, nurodyto [minėtos] direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje, pobūdžio ir trukmės, siekdama, kad toks priklausymas nebūtų išgalvotas ar nereikalingas, kad būtų leista priimti asmenį, kuris nėra pilietis, ar jam leista toliau gyventi jos teritorijoje?
6. Ar priklausymas, kuriuo kitas šeimos narys remiasi tam, kad būtų priimtas valstybėje narėje, turi priimančiojoje valstybėje tęstis tam tikrą ar neribotą laikotarpį, kad leidimo gyventi šalyje kortelė būtų išduota arba pratęsta pagal Direktyvos 2004/38 <...> 10 straipsnį, ir, jei taip, kaip toks priklausymas turėtų būti įrodytas?“

IV – Analizė

A – Prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumai

18. Aiškiai nepareiškusi prieštaravimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtumo, Europos Komisija pateikia prieštaravimus dėl pirmojo prejudicinio klausimo svarbos, kai nurodo, kad siekdama palengvinti galimybę įvažiuoti į šalį ir gyventi joje asmenims, kuriuos Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė laiko patenkančiais į Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies taikymo sritį, ši valstybė narė priėmė atitinkamas teisės nuostatas ir kad nesant atsakovų pagrindinėje byloje prašymo pripažinti, kad jie automatiškai įgijo teisę gyventi Jungtinėje Karalystėje, vienintelis šioje proceso stadijoje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme keliamas klausimas yra, ar prašymai turi būti nagrinėjami pasinaudojant pagal nacionalinės teisės nuostatas suteikta diskrecija.

19. Reikia priminti, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką EB 267 straipsnyje numatyta procedūra yra Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo priemonė, leidžianti Teisingumo Teismui pateikti minėtiems teismams Sąjungos teisės išaiškinimą, kuris reikalingas sprendimui jų nagrinėjamosiose bylose priimti.

20. Vykstant šiam bendradarbiavimui tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, kuriam tenka atsakomybė priimti sprendimą, atsižvelgdamas į bylos ypatumus, gali įvertinti tai, ar norint tinkamai išspręsti bylą būtina pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą. Atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prejudicinio klausimo galima, tik jeigu yra akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas neturi jokio ryšio su pagrindinės bylos aplinkybėmis arba dalyku, jeigu problema hipotetinė arba jeigu Teisingumo Teismas neturi būtinos faktinės ir teisinės informacijos, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus⁶.

21. Pagrindinėje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismui pateikė išsamų faktinių ir teisinių pagrindinės bylos aplinkybių aprašymą ir nurodė priežastis, dėl kurių mano, jog atsakymas į pateiktą klausimą reikalingas jam priimti sprendimą.

22. Visų pirma jis kelia klausimą dėl Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies taikymo srities asmenų atžvilgiu ir šia nuostata valstybėms narėms suteiktos diskrecijos. Kaip teisingai pastebi Vokietijos vyriausybė, šie klausimai nebūtų kilę, jei minėta nuostata nebūtų privaloma ir neįpareigotų valstybių narių imtis teisėkūros veiksmų. Taigi klausimas dėl Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies taikymo srities, atrodo, turi būti išnagrinėtas pirmiausia.

6 — Žr. 2011 m. liepos 7 d. Sprendimą *Agafitei ir kt.* (C-310/10, Rink. p. I-5989, 25 ir 27 punktai ir juose nurodyta teismo praktika).

23. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat paaikškina, jog klausia, ar pareigos palengvinti galimybę įvažiuoti į šalį ir gyventi joje laikantis nacionalinės teisės aktų vykdymą turi užtikrinti teismas, ar tai yra administracinės valdžios diskrecija⁷. Jis, be kita ko, nori sužinoti, ar nacionalinės teisės aktą, kaip antai Jungtinės Karalystės aktas, kuriuo administracinės valdžios institucijai suteikiama diskrecija nagrinėti išplėstinės šeimos narių prašymus įvažiuoti į šalį ir gyventi joje, draudžiamas Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalimi. Kadangi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neatmeta galimybės, jog remiantis šia direktyva nagrinėjamoje byloje bus pripažinta atsakovų pagrindinėje byloje teisė įvažiuoti į šalį ir gyventi joje, prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas darys tiesioginį poveikį jų padėčiai.

24. Iš šių samprotavimų matyti, kad pirmojo Sąjungos teisės išaiškinimo klausimo svarbos prezumpcija nėra paneigta, atvirkščiai, ją patvirtina prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nurodytos faktinės ir teisinės aplinkybės, iš kurių matyti, kad jis negali išspręsti jam pateikto klausimo nenustatęs, ar atsakovai pagrindinėje byloje gali būti laikomi „kitais išlaikomais šeimos nariais“ pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalį ir ar tokio statuso asmenys gali siekti, kad jiems būtų suteikta Sąjungos teise grindžiama išvestinė teisė gyventi šalyje. Todėl, mano nuomone, pirmasis klausimas, taip pat antrasis, trečiasis, ketvirtasis ir penktasis, yra priimtini.

25. Tačiau galima kelti klausimą dėl šeštojo klausimo priimtinum.

26. Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą⁸ matyti, kad iš tikrųjų nacionalinis teismas, pateikdamas šį klausimą, siekia sužinoti, ar suaugę asmenys, kuriems, kaip šeimos nariams, leista gyventi Jungtinės Karalystės teritorijoje ir kurie gali dėl šios priežasties laisvai dirbti, turi būti išlaikomi visą jiems suteikto leidimo gyventi galiojimo laikotarpį, kad šis leidimas būtų pratęstas arba būtų išduotas leidimas nuolat gyventi šalyje. Manau, kad šis klausimas yra hipotetinio pobūdžio ir neturi įtakos pagrindinei bylai, nes iš sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateiktos informacijos visai neaišku, ar atsakovai pagrindinėje byloje prašo pratęsti arba išduoti naują leidimą gyventi, nors jau nebėra išlaikomi sutuoktinių Rahman. Taigi į pateiktą klausimą negalima atsakyti bendrai ir abstrakčiai, neatsižvelgus į priežastis, dėl kurių jie nustojo būti išlaikomi. Iš tikrųjų atsakymas galėtų skirtis, atsižvelgiant, pavyzdžiui, į tai, ar šeimos narys susirado priimančiojoje valstybėje narėje darbą arba ar nuo tada jį išlaiko kitas asmuo, gyvenantis jo kilmės valstybėje.

27. Kadangi, be šio konkretaus atvejo, kurį teismo prašoma išspręsti, Teisingumo Teismas neturi spręsti visų aiškinimo sunkumų, galinčių kilti dėl Jungtinės Karalystės teisės nuostatų, kuriomis perkeliama Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalis, šeštasis klausimas turi būti laikomas nepriimtiniu.

B – Atsakymai į klausimus

1. Pirminės pastabos

28. Sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą rezoliucinėje dalyje suformuluoti klausimai susiję su trimis skirtingomis problemomis.

29. Pagrindinis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo rūpestis, kaip matyti iš pirmojo ir antrojo klausimų, yra nustatyti Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos pareigos palengvinti apimtį. Siekiant pateikti nacionaliniam teismui Sąjungos teisės išaiškinimą, kuris jam bus naudingas nagrinėjamai bylai išspręsti, manau, reikia performuluoti pirmąjį klausimą ir jį suprasti kaip

7 — Žr., be kita ko, sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 37 punktą.

8 — Žr. minėto sprendimo 41 punktą.

sudarytą iš dviejų dalių: pirmąją dalimi siekiama išsiaiškinti, ar pagal Direktyvą 2004/38 valstybė narė įpareigojama imtis priemonių, kurios palengvintų galimybę įvažiuoti į šalį ir gyventi joje asmenims, patenkantiems į jos 3 straipsnio 2 dalies taikymo sritį, o antra dalis, jei atsakymas į pirmąją dalį būtų teigiamas, yra susijusi su priemonių, kurių įpareigosios imtis valstybės narės, pobūdžio problema.

30. Toliau Londono *Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber)* antruoju ir trečiuoju klausimais teiraujasi dėl Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies a punkto taikymo srities asmenų atžvilgiu; jis klausia, ar ši nuostata apima tik tuos kitus šeimos narius, kurie gyveno toje pačioje valstybėje kaip ir Sąjungos pilietis ir prieš pat šiam persikeliant į priimančiąją valstybę narę buvo jo išlaikomi. Kadangi nacionalinis teismas abejoja dėl 2006 m. taisyklių 8 straipsnio 2 dalies a punkto, kuriame numatytas reikalavimas gyventi toje pačioje valstybėje kaip ir Sąjungos piliečiui, dėl kurio gali būti atmestas atsakovų pagrindinėje byloje prašymas, suderinamumo su Sąjungos teise, trečiąjį klausimą, mano manymu, reikia suprasti taip, kad juo klausiama, ar Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalimi draudžiamas nacionalinės teisės aktas, pagal kurį šios nuostatos taikymo sritis apima tik kitus šeimos narius, iki Sąjungos piliečio persikėlimo į priimančiąją valstybę narę gyvenusius toje pačioje valstybėje kaip ir pilietis.

31. Galiausiai penktuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia apie Direktyva 2004/38 valstybėms narėms paliktos diskrecijos apimtį, kiek tai susiję su kitų šeimos narių teisės įvažiuoti į šalį ir gyventi joje pripažinimo sąlygomis ir, konkrečiai kalbant, apie valstybių narių galimybę susieti leidimo gyventi šalyje išdavimą ar pratęsimą su reikalavimais, susijusiais su priklausymu, kuris turi egzistuoti tarp prašymą pateikusio asmens ir Sąjungos piliečio, pobūdžiu arba trukme.

32. Nors Teisingumo Teismas dar nėra nusprendęs dėl Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies taikymo srities, sprendimai, kuriais jis aiškino kitas šios direktyvos nuostatas, vis dėlto parodo, kaip jis ketina toliau samprotauti, ir atitinkamai leidžia nustatyti aiškinimo gaires, kurios gali būti taikomos šios nuostatos atžvilgiu ir lems atsakymą į įvairius klausimus.

33. Teismo praktikoje pateiktos keturios aiškinimo taisyklės.

34. Remdamasis Direktyvos 2004/38 3 konstatuojamąja dalimi, kurioje numatyta, kad jos tikslas – sustiprinti visų Sąjungos piliečių laisvo judėjimo ir apsigyvenimo teisę, Teisingumo Teismas pirmiausia nustatė taisyklę, kad Sąjungos piliečiams pagal šią direktyvą negali būti suteikta mažiau teisių nei pagal ja pakeistus ar panaikintus antrinės teisės aktus⁹.

35. Antra, Teisingumo Teismas nusprendė, kad šios direktyvos nuostatas reikia aiškinti teleologiškai ir naudingai, atsižvelgiant į jų tikslą¹⁰. Šiuo klausimu reikia pabrėžti, kad Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalimi siekiama dviejų papildomų tikslų.

36. Pirmas šios nuostatos tikslas – sudaryti palankias sąlygas laisvai judėti Sąjungos piliečiui. Direktyvos 2004/38 1 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad Sąjungos pilietybė kiekvienam Sąjungos piliečiui suteikia pirminę ir asmeninę teisę laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, taikant Sutartyje ir jai vykdyti patvirtintose priemonėse nustatytus apribojimus ir reikalavimus¹¹. Šiuo atžvilgiu šeimos susijungimo teisė suprantama kaip Sąjungos piliečio teisės laisvai judėti pasekmė, grindžiama idėja, kad jis gali būti atgrasintas judėti iš vienos valstybės į kitą, jei negali vykti kartu su savo šeimos nariais. Taigi dėl grėsmės, kuri gali kilti Sąjungos pilietybės veiksmingumui, šeimos susijungimui netiesiogiai taip pat taikoma apsauga.

9 — Žr. 2010 m. lapkričio 23 d. Sprendimą *Tsakouridis* (C-145/09, Rink. p. I-11979, 23 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

10 — Žr. 2008 m. liepos 25 d. Sprendimą *Metock ir kt.* (C-127/08, Rink. p. I-6241, 68 punktas).

11 — Žr. 2010 m. spalio 7 d. Sprendimą *Lassal* (C-162/09, Rink. p. I-9217, 29 punktas) ir 2011 m. gegužės 5 d. Sprendimą *McCarthy* (C-434/09, Rink. p. I-3375, 27 punktas).

37. Iš Direktyvos 2004/38 šeštos konstatuojamosios dalies matyti, kad kitas šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalies tikslas – sudaryti palankias sąlygas šeimos vienybei. Taigi Sąjungos piliečio šeimos narių judėjimas saugomas ne tik kaip išvestinė Sąjungos piliečių laisvo judėjimo teisė, ji saugoma taip pat dėl to, kad jie turi teisę į šeimos vienybės išlaikymą plačiau šios sąvokos prasme.

38. Trečia, Teisingumo Teismas nusprendė, kad nuostatos, kuriomis įtvirtinamas pagrindinis principas, kaip antai laisvas asmenų judėjimas, turi būti aiškinamos plačiai ir negalima panaikinti jų veiksmingumo¹². Atvirksčiai, jis nustatė griežto judėjimo laisvės apribojimų aiškinimo taisyklę¹³.

39. Ketvirta, vadovaujantis nusistovėjusia teismo praktika, iš reikalavimo vienodai taikyti Sąjungos teisę ir lygybės principo reikalavimo išplaukia, jog tuomet, kai Sąjungos teisės nuostatoje nedaroma aiški nuoroda į valstybių narių teisę, skirtą nustatyti šios nuostatos prasmę bei apimtį, jos terminai visoje Sąjungoje paprastai turi būti aiškinami autonomiškai ir vienodai¹⁴. Remiantis tuo darytina išvada, kad Direktyvos 2004/38 nuostatos tekste nepateiktas joks paaiškinimas, kaip reikia suprasti joje pavartotus terminus, ir nedaroma nuoroda į nacionalinę teisę, kiek tai susiję su šiemis terminams teiktina reikšme, todėl pagal šią direktyvą juos reikia laikyti reiškiančiais savarankišką Sąjungos teisės sąvoką, kurią visų valstybių narių teritorijoje reikia aiškinti vienodai, visų pirma atsižvelgiant į kontekstą, kuriam esant šie terminai vartojami, ir teisės akto, kurio dalis jie yra, tikslus¹⁵.

40. Atsižvelgdamas būtent į šias įvairias aiškinimo taisykles, kurias naudosiu kaip gaires, nagrinėsiu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimus.

2. Įvairių klausimų nagrinėjimas

a) Dėl pirmojo klausimo

41. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalį valstybės narės įpareigojamos imtis priemonių, kurios palengvintų galimybę įvažiuoti į ją ir (arba) gyventi joje kitiems šeimos nariams, trečiųjų valstybių piliečiams, galintiems atitikti šios direktyvos 10 straipsnio 2 dalies reikalavimus, o, atsakius į šį klausimą teigiamai, kokio pobūdžio priemonių reikalaujama iš valstybių narių.

42. Nors minėtos direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje pakartota nuostata, kurios kiek kitokia redakcija jau buvo įtvirtinta 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamente Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje¹⁶ ir 1973 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvoje 73/148/EEB dėl valstybių narių piliečių judėjimo ir gyvenimo Bendrijoje apribojimų, susijusių su įsisteigimu ir paslaugų teikimu, panaikinimo¹⁷, Teisingumo Teismas dar neturėjo progos paaiškinti jos tikslų taikymo sritį. Beje, palyginus Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies perkeltimo į valstybių narių teisę taisykles matyti dideli skirtumai¹⁸, kuriuos taip pat reikia paaiškinti.

12 — Žr. minėto Sprendimo *Lassal* 31 punktą.

13 — Žr. 1986 m. birželio 3 d. Sprendimą *Kempf* (139/85, Rink. p. 1741, 13 punktą).

14 — Žr. 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Ziolkowski ir Szeja* (C-424/10 ir C-425/10, Rink. p. I-14035, 32 punktą ir jame nurodyta teismo praktika).

15 — Ten pat, 33 ir 34 punktai ir juose nurodyta teismo praktika.

16 — OL L 257, p. 2; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 15. Reglamento Nr. 1612/68 10 straipsnio 2 dalyje nurodyta: „valstybės narės turi stengtis priimti ir kitus 1 dalyje nenurodytus tokios šeimos narius, jeigu jie yra išlaikomi to darbuotojo arba gyvena jo namuose, esančiuose šalyje, iš kurios jis atvyko“.

17 — OL L 172, p. 14; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 167. Direktyvos 73/148 1 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „valstybės narės sutinka [stengiasi] priimti bet kokią kitą 1 dalies a ir b punktuose minimo piliečio šeimos narį ar to piliečio sutuoktinio (-ės) šeimos narį, kuris yra to piliečio ar to piliečio sutuoktinio (-ės) išlaikomas arba kuris kartu gyvena su juo kilmės šalyje [šalyje, iš kurios jis atvyko]“.

18 — Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Direktyvos 2004/38 taikymo [COM(2008) 840 galutinis]. Šioje 2008 m. gruodžio 10 d. parengtoje ataskaitoje pažymėta, kad trylika valstybių narių tinkamai neperkėlė šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalies, o dešimt valstybių narių pripažino šios kategorijos šeimos narių automatinę teisę gyventi šalyje su Sąjungos piliečiu (3.1 punktą).

43. Manau, jog būtina pateikti dvi pirmines pastabas, susijusias su šios nuostatos taikymo sritimi *ratione personae*.

44. Pirmiausia reikia pažymėti, kad nors klausimas pateiktas byloje, kuri susijusi su trečiosios valstybės piliečiais, jis taip pat gali kilti dėl Sąjungos piliečių, kurie, turėdami kaip piliečiai asmeninę ir nepriklausomą teisę gyventi šalyje kaip šeimos nariai, prašo suteikti jiems išvestinę teisę gyventi¹⁹. Klausimas gali kilti ir dėl asmenų, kuriems dėl sveikatos priežasčių būtinai reikia asmeninės Sąjungos piliečio priežiūros, taip pat dėl partnerio, su kuriuo Sąjungos pilietis palaiko tinkamai patvirtintus ilgalaikius santykius, nes šių dviejų kategorijų asmenims taip pat reikia palengvinti galimybę įvažiuoti į šalį ir gyventi joje.

45. Toliau reikia atsižvelgti į aplinkybę, kad nors Direktyva 2004/38 buvo neabejotinai praplėsta pripažįstamos Sąjungos piliečio šeimos narių teisės į šeimos susijungimą taikymo sritis *ratione personae*, kai į šią direktyvos 2 straipsnio 2 dalyje apibrėžtą kategoriją buvo įtrauktas partneris, su kuriuo Sąjungos pilietis sudarė registruotą partnerystę, ji vis dėlto išliko gana ribojamojo pobūdžio, nes pirma, kitaip nei ankstesni teisės aktai, apima tik „tiesioginius“ giminaičius pagal aukštutinę liniją ir palikuonis, antra, sieja šeimos nario statuso pripažinimą su amžiaus ir priklausymo reikalavimais.

46. Taigi sprendimas, kuris bus priimtas ir galios visoms į Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies taikymo sritį patenkančių asmenų kategorijoms, bus ypatingos svarbos, net jei nepašalins visų su šia gana neaiškios taikymo srities nuostata susijusių sunkumų. Pirmiausia jis bus praktiškai svarbus, nes gali būti daug atvejų, kuomet Sąjungos piliečiai norės turėti galimybę vykti kartu su nepatenkančiais į Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 dalyje pateiktą apibrėžimą šeimos nariais arba prisijungti prie jų. Be to, šis sprendimas turės teorinę svarbą, nes išplėtos Teisingumo Teismo praktiką, kuri dar tik formuojama ir prisideda prie Sąjungos piliečio statuso kūrimo.

47. Yra du visiškai skirtingi aiškinimai.

48. Pagal platųjį aiškinimą Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalis gali būti suprantama kaip įpareigojanti valstybes nares imtis priemonių, kuriomis iš principo būtų įtvirtinta subjektyvi teisė įvažiuoti ir gyventi visų pirma kitiems Sąjungos piliečių šeimos nariams, kurie yra jo išlaikomi arba veda su juo bendrą namų ūkį.

49. Pagal siaurąjį aiškinimą ši nuostata gali būti suprasta kaip paprastas raginimas, neturintis privalomos teisinės galios. Šiuo atžvilgiu valstybės narės tik raginamos imtis priemonių, kurios palengvintų kitų šeimos narių įvažiavimą į šalį ir gyvenimą joje, todėl neveikimo atveju nebūtų taikomos jokios sankcijos. Ši nuostata, kuri pagal iš valstybių narių pageidaujamą elgesį prilyginama paprasčiausiai privalomos galios neturinčiai rekomendacijai²⁰, yra nauja „švelniosios“ teisės išraiška ir neturi jokio privalomojo pobūdžio.

50. Nei vienai, nei kitai „kraštutinei“ sampratai, atrodo, negalima pritarti.

51. Galima pateikti kelis argumentus prieš platųjį aiškinimą.

52. Pirmiausia reikia atsižvelgti į patį Direktyvos 2004/38 tekstą. Nors pagal šią direktyvą jos 2 straipsnio 2 dalyje išvardytiems „šeimos nariams“ automatiškai suteikiama teisė įvažiuoti į šalį ir gyventi joje, minėtos direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje tik numatyta, kad kiekviena valstybė narė „palengvina galimybę“ įvažiuoti ir gyventi šalyje išplėstinės šeimos nariams. Iš šių nuostatų aiškiai matyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė Sąjungos piliečio šeimoje atskirti artimiausius šeimos narius, kurie automatiškai gauna tikrąją teisę įvažiuoti į priimančiąją valstybę narę ir gyventi joje kartu

19 — Taip gali būti, pavyzdžiui, tuo atveju, kai Sąjungos pilietis nedirba ir neturi pakankamai išteklių, kad įgytų pagal Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalį teisę gyventi šalyje ilgiau kaip tris mėnesius.

20 — SESV 288 straipsnio paskutinė pastraipa.

su Sąjungos piliečiu, ir tolesnius šeimos narius, kurie neįgyja Direktyvoje 2004/38 numatytos subjektyviosios teisės įvažiuoti ir gyventi šalyje. Be to, direktyvoje numatyta, kad bet kuri valstybė narė turi palengvinti galimybę įvažiuoti ir gyventi šalyje kitiems šeimos nariams „laikydamosi savo [nacionalinės] teisės aktų“, o remiantis tuo galima daryti išvadą, kad teisės įvažiuoti į šalį ir gyventi joje užtikrinimas išplaukia ne tiesiogiai iš Direktyvos 2004/38, bet iš valstybės narės vidaus teisės.

53. Tokį skirtumą taip pat patvirtina Direktyvos 2004/38 6 konstatuojamoji dalis, kuri turi lemiamą reikšmę aiškinant direktyvos 3 straipsnio 2 dalį, nes buvo įtraukta būtent siekiant padaryti aiškesnę šios nuostatos taikymo sritį. Iš tiesų nors nei Komisijos 2001 m. gegužės 23 d. pateiktame pasiūlyme²¹, nei 2003 m. balandžio 15 d. iš dalies pakeistame pasiūlyme²² nebuvo aiškinamosios konstatuojamosios dalies, iš 2003 m. gruodžio 5 d. Europos Sąjungos Tarybos bendrosios pozicijos (EB) Nr. 6/2004²³ matyti, kad 6 konstatuojamoji dalis buvo įtraukta „siekiant patikslinti 3 straipsnyje numatytą palengvinimo sąvoką“. Šioje naujoje konstatuojamojoje dalyje daromas skirtumas tarp asmenų, įtrauktų į Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 dalyje pateiktą šeimos narių apibrėžimą, ir todėl „automatiškai“ turinčių teisę įvažiuoti į šalį ir gyventi joje, ir kitų šeimos narių, kurie tokios teisės neturi.

54. Siaurasis aiškinimas taip pat nėra įtikinamas.

55. Iš tiesioginės nuosakos esamojo laiko vartojimo Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalyje aišku, kad šia nuostata valstybėms narėms oficialiai nustatyta imperatyviai suformuluota pareiga palengvinti galimybę įvažiuoti į šalį ir gyventi joje kitiems šeimos nariams.

56. Taigi, anot jos autorių, ši nuostata buvo sumanyta kaip nuostata, kuri nėra pageidaujamos tvarkos dalis, tačiau, atvirkščiai, tapo valstybėms narėms privaloma, nesvarbu, kokia yra joms paliktos diskrecijos apimtis.

57. Labai svarbus yra Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies teksto palyginimas su 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyvos 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą²⁴ 4 straipsnio 2 ir 3 dalių tekstu. Nors iš Direktyvos 2004/38 aišku, kad valstybės narės „palengvina“ galimybę įvažiuoti į šalį ir gyventi joje Sąjungos piliečių šeimos nariams, nepatenkantiems į šeimos branduolio apibrėžimą, pagal Direktyvą 2003/86 jos „gali leisti“ atvykti ir gyventi šalyje giminaičiams pagal aukštutinę liniją, nesusituokusiems pilnamečiams, kurie negali tenkinti savo reikmių, ir nesusituokusiam globėjo partneriui, kuris yra trečiosios valstybės pilietis.

58. Todėl manau, kad Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalimi ne tik valstybėms narėms suteikiama galimybė, bet ir nustatoma tikroji pareiga imtis priemonių, būtinų siekiant palengvinti į šios nuostatos taikymo sritį patenkantiems asmenims galimybę įvažiuoti į šalį ir gyventi joje. Lieka nustatyti, kokia yra šios pareigos esmė ir tiksli apimtis.

59. Nors Danijos, Lenkijos, Jungtinės Karalystės vyriausybės ir Komisija mano, kad Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalyje nustatyti tik tam tikri procedūros reikalavimai, *AIRE Centre* savo rašytinėse pastabose teigia, kad iš jos išplaukia „priėmimo prezumpcija“, todėl jeigu kitų šeimos narių kategorijai priklausantys asmenys gali pateikti šios direktyvos 10 straipsnio 2 dalies e punkte reikalaujamų įrodymų, tačiau neatitinka priimančiosios valstybės narės nacionalinėje teisėje nustatytų reikalavimų, nacionalinis teismas turi nustatyti, ar nacionalinės nuostatos yra pakankamos tam, kad minėtos direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta prezumpcija būtų visiškai veiksminga.

21 — Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje [COM(2001) 257 galutinis].

22 — Iš dalies pakeistas Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje [COM(2003) 199 galutinis].

23 — OL C 54 E, 2004, p. 12.

24 — OL L 251, p. 12; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 224.

60. Manau, yra sunku ginčyti, jog egzistuoja tam tikros procedūrinio pobūdžio pareigos. Mano nuomone, Direktyva 2004/38 valstybės narės įpareigojamos į šios nuostatos taikymo sritį patenkantiems asmenims numatyti bent jau galimybę gauti sprendimą dėl jų prašymo leisti įvažiuoti į šalį ir gyventi joje, kuris būtų grindžiamas išsamia jų asmeninės padėties analize, o sprendimas atmesti prašymą būtų motyvuotas ir galėtų būti apskūstas teisme.

61. Toks Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies taikymo srities aiškinimas atitinka Sąjungos teisės aktų leidėjo valią, išreikštą šios direktyvos 6 konstatuojamojoje dalyje, kurioje nustatyta, kad priimančioji valstybė narė turi nagrinėti prašymą pateikusio asmens padėtį atsižvelgdama į įvairias aplinkybes, kaip antai jo giminystės su Sąjungos piliečiu ryšius arba finansinį ar fizinį priklausymą nuo jo.

62. Atrodo, kad tai visų pirma patvirtina Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies paskutinė pastraipa, kurioje aiškiai numatyta, kad priimančioji valstybė narė „imasi išsamiai nagrinėti asmenines aplinkybes ir turi patvirtinti bet koki draudimą [motyvuoją kiekvieną atsisakymą leisti] [pirmoje pastraipoje nurodytiems] žmonėms įvažiuoti ar gyventi šalyje“.

63. Tačiau aš nepritariu *AIRE Centre* nuomonei, kad kitiems šeimos nariams taikoma priėmimo prezumpcija. Pirmiausia priklausymas nuo Sąjungos piliečio, numatytas Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies a punkte, atrodo, yra ne prezumpcija, o išankstinė šios nuostatos taikymo sąlyga. Toliau priėmimo prezumpcijos pripažinimas, kuris tiesiogiai išplaukia iš šios direktyvos, mano nuomone, prieštarauja nuorodai į valstybių narių teisę, siekiant apibrėžti teisės įvažiuoti į šalį ir gyventi joje įgijimo sąlygas, kuri išreikšta žodžiais „laikydamosi savo [nacionalinės] teisės aktų“.

64. Pareiga palengvinti suformuluota bendrais žodžiais, o tai kiekvienai valstybei narei palieka didelę diskreciją, kuri dar labiau pabrėžiama darant aiškią nuorodą į nacionalinės teisės aktus. Šiomis aplinkybėmis negalima daryti išvados apie kokią nors priėmimo prezumpciją. Mano nuomone, Direktyvos 2004/38 nuostata, kurioje nustatomi minimalūs reikalavimai ir dėl šios priežasties paliekama galimybė egzistuoti skirtumams tarp valstybių narių nustatytų reikalavimų dėl šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje nurodytų asmenų įvažiavimo ir gyvenimo šalyje, reikalaujama tik tam tikro laipsnio suderinimo.

65. Tai nereiškia, kad valstybės narės turi visišką laisvę, vadovaudamosi tik savo gera valia, lengvinti galimybę įvažiuoti į šalį ir gyventi joje į šios nuostatos taikymo sritį patenkantiems asmenims.

66. Nors Sąjungos teisės nuostata, kurioje daroma aiški nuoroda į valstybių narių teisę, iš principo negali būti aiškinaama autonomiškai ir vienodai²⁵, remiantis Teisingumo Teismo praktika reikia tiksliai išnagrinėti konkrečią nuorodos į nacionalinę teisę formuluotę tam, kad būtų galima tiksliai apibrėžti valstybėms narėms paliktą diskreciją²⁶.

67. Tikslinant Sąjungos teisės aktų leidėjo Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalyje pavartotą formuluotę, siekiant apibrėžti, nors ir atmetimo būdu, pareigos palengvinti taikymo sritį *ratione personae*, manau, reikia autonomiškai ir vienodai aiškinti šioje nuostatoje pavartotas sąvokas, siekiant apibrėžti asmenis, kuriems ji taikoma, nepaliekant jokios diskrecijos. Remiantis tuo darytina išvada, kad valstybė narė negali siaurinti taikymo srities tiesiogiai, pavyzdžiui, nusprendusi netaikyti palengvinimo priemonių neturintiems tam tikro laipsnio giminystės ryšio tiesiosios linijos šeimos nariams arba tolimiems giminaičiams ar partneriui, su kuriuo Sąjungos pilietis palaiko ilgalaikius

25 — Toks siūlymas *a contrario* išplaukia iš šios išvados 39 punkte primintos aiškinimo taisyklės.

26 — Žr., be kita ko, 2001 m. birželio 26 d. Sprendimą *BECTU* (C-173/99, Rink. p. I-4881, 53 punktas).

santykius, arba netiesiogiai numatydamas reikalavimus, kurių tikslas arba poveikis yra netaikyti nuostatos tam tikroms asmenų kategorijoms. Pavyzdžiui, partneriui, su kuriuo pilietis palaiko ilgalaikius santykius, pripažintų teisių, atrodo, negalima sieti su reikalavimu sudaryti registruotą partnerystę arba prilyginti partnerystę santuokai, kaip antai įtvirtintu Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 dalies b punkte.

68. Beje, mano nuomone, yra nustatyti du valstybėms narėms suteiktos diskrecijos apribojimai.

69. Pirma, taikant 2003 m. spalio 2 d. Sprendime *Garcia Avello*²⁷, 2008 m. spalio 14 d. Sprendime *Grunkin ir Paul*²⁸ ir 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendime *Sayn-Wittgenstein*²⁹ nurodytą kriterijų, pakartotą minėtame Sprendime *McCarthy*³⁰, aptariama nacionaline priemone Sąjungos piliečiui neturi būti nepagrįstai kliudoma įgyvendinti teisę laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje. Tokia kliūtis, atrodo, būtų akivaizdi, jei būtų nustatyta, kad Sąjungos pilietis priverstas išvykti iš priimančiosios valstybės narės, ar net *a fortiori* iš visos Sąjungos teritorijos. Beje, tokiu atveju, remiantis Teisingumo Teismo 2011 m. lapkričio 15 d. Sprendime *Dereci ir kt.*³¹ pateiktais paaiškinimais, būtų atimta galimybė iš tikrųjų naudotis pagrindinėmis Sąjungos piliečio statusu suteikiamomis teisėmis, apimančiomis šeimos narių teisės gyventi šalyje pripažinimą, nes Teisingumo Teismas pavartojo šią sąvoką ne tik kaip sąsajos su Sąjungos teise kriterijų, kad į šios teisės apsaugos sritį įtrauktų situacijas, kurios, nesant tarpvalstybinio elemento, paprastai į ją nepatektų, bet taip pat kaip materialiąją normą, nes, esant veiksmingam naudojimuisi Sąjungos piliečio teise gyventi šalyje, ši teisė būtų suteikta ir jo šeimos nariams.

70. Antra, valstybių narių turima diskrecija apribota įpareigojimu gerbti Chartijos, kuri pagal ESS 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą įgijo tokią pačią teisinę galią kaip ir Sutartys, 7 straipsnyje įtvirtintą teisę į privatų ir šeimos gyvenimą.

71. Teisingumo Teismas pripažino, kad pagrindinė teisė į šeimos gyvenimo gerbimą yra sudėtinė bendrųjų Sąjungos teisės principų dalis. Minėtame Sprendime *Metock ir kt.* jis nurodė, kad „jeigu Sąjungos piliečiams nebūtų leista priimančioje valstybėje narėje gyventi įprasto šeiminio gyvenimo, būtų sudarytos rimtos kliūtys pasinaudoti Sutartimi užtikrinamomis laisvėmis“³². Minėtame Sprendime *Dereci ir kt.* priminęs, kad Chartijos 7 straipsnyje nurodytos teisės, atitinkančios 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnio 1 dalyje garantuojamas teises³³, ir kad pirmajam iš šių dviejų straipsnių priskirtina tokia pati prasmė ir taikymo sritis kaip antrojo, kaip jį išaiškino Europos Žmogaus Teisių Teismas, Teisingumo Teismas nusprendė, jog šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi išnagrinėti, ar teisės gyventi šalyje nesuteikimas ieškovams, trečiųjų valstybių piliečiams, kurie yra Sąjungos piliečio šeimos nariai, kelia grėsmę teisės į privatų ir šeimos gyvenimą gerbimui³⁴.

72. Europos Žmogaus Teisių Teismas ne kartą yra nusprendęs, kad EŽTK 8 straipsnis negarantuoja užsieniečiams „teisės pasirinkti tinkamiausią šeimos gyvenimui vietą“³⁵ ir nenustato valstybei „bendros pareigos gerbti susituokusių porų bendro gyvenimo vietos pasirinkimą ir užtikrinti šeimai galimybę susijungti jos teritorijoje“³⁶. Vis dėlto jis nusprendė, kad šis straipsnis gali lemti teigiamas pareigas, susijusias su veiksmingu šeimos gyvenimo gerbimu³⁷, pagal kurias valstybė privalo leisti asmeniui įvažiuoti į savo teritoriją.

27 — C-148/02, Rink. p. I-11613.

28 — C-353/06, Rink. p. I-7639.

29 — C-208/09, Rink. p. I-13693.

30 — Šio sprendimo 49–53 punktai.

31 — C-256/11, Rink. p. I-11315, 66 punktas.

32 — 62 punktas.

33 — Toliau – EŽTK.

34 — Minėto Sprendimo *Dereci ir kt.* 70–72 punktai.

35 — Žr. 1996 m. lapkričio 28 d. EŽTT sprendimą *Ahmut prieš Nyderlandus*, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-VI, p. 2030, § 71.

36 — Žr. 1996 m. vasario 19 d. EŽTT sprendimą *Gül prieš Šveicariją*, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-I, p. 174, § 38 ir minėtą Sprendimą *Ahmut prieš Nyderlandus*, § 67.

37 — Žr. 2001 m. gruodžio 21 d. EŽTT sprendimą *Sen prieš Nyderlandus*, *Recueil des arrêts et décisions* 2001-I, § 31.

73. Remdamasis šiuo aiškinimu Teisingumo Teismas nusprendė, kad net jei EŽTK negarantuoja užsieniečio teisės atvykti ir gyventi konkrečioje valstybėje, asmens neįleidimas į valstybę, kurioje gyvena jo artimi šeimos nariai, ir joje gyventi gali reikšti Konvencijos 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės į šeimos gyvenimo gerbimą pažeidimą. Toks neįleidimas pažeidžia EŽTK, jeigu neatitinka to paties straipsnio 2 dalies reikalavimų, t. y. nėra taikomas „įstatymo numatytais atvejais“, pagrįstas vienu ar daugiau šioje dalyje nurodytų teisėtų tikslų ir „būtinai demokratinėje visuomenėje“, tai yra pagrįstas būtinu socialiniu poreikiu ir proporcingas siekiamam teisėtam tikslui³⁸.

74. Su Sąjungos pilietybe susijusios teisės gyventi šalyje ir privataus bei šeimos gyvenimo apsaugos, kaip numatyta pagal Sąjungos teisę, derinys gali lemti tai, kad Sąjungos piliečio šeimos narių teisę gyventi šalyje reikės pagrįsti.

75. Nemanau, kad šią teisę turi turėti tik artimiausi šeimos nariai. Nors EŽTK garantuojamas tik naudojimas teise į „esamą“ šeimos gyvenimą, o specifinėje užsieniečių atvykimo į šalį, gyvenimo joje ir išsiuntimo srityje buvo nuspręsta, kad šeimą turi sudaryti tik „šeimos branduolys“³⁹, vis dėlto Europos Žmogaus Teisių Teismas paprastai laikosi išplėstinės šeimos gyvenimo koncepcijos⁴⁰, kuriai būdingas teisinių ar faktinių aplinkybių, parodančių glaudžius asmeninius ryšius, buvimas, o tai leidžia tam tikromis sąlygomis įtraukti santykius tarp senelių ir anūkų⁴¹ arba tarp brolių ir seserų⁴². Faktiniai santykiai be jokio giminystės ryšio taip pat buvo kvalifikuoti kaip „šeimos gyvenimas“⁴³.

76. Mano nuomone, remiantis nediskriminavimo principu, draudžiama apibrėžti šeimą skirtingai, atsižvelgiant į tai, ar atitinkamo Sąjungos piliečio nariai patys yra Sąjungos piliečiai, ar trečiosios valstybės piliečiai. Siekiant nustatyti pagrindinės teisės į privatą ir šeimos gyvenimą apimtį, šeimos sąvoka taip pat negali varijuoti pagal daugiau ar mažiau ribojančius apibrėžimus, išplaukiančius iš antrinės teisės nuostatų.

77. Remiantis tuo darau išvada, kad pagrindine teise į privatą ir šeimos gyvenimą iš principo gali remtis visų Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalyje nurodytų kategorijų asmenys.

78. Kalbant apie atsakovų pagrindinėje byloje situaciją, atsižvelgiant vien į sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodytas faktines aplinkybes, nenustatyta, kad Jungtinės Karalystės valdžios institucijų atsisakymas išduoti leidimą gyventi šalyje M. Rahman broliui, įbroliui ir sūnėnui kelia grėsmę Roisin Rahman privačiam ir šeimos gyvenimui. Tačiau manau, kad šį klausimą galima išspręsti tik nagrinėjant kiekvieną konkretų atvejį atskirai, atsižvelgiant į konkrečias kiekvieno atvejo aplinkybes, todėl jį turi spręsti nacionalinis teismas, kuris turės nustatyti, ar Roisin Rahman privačiam ir šeimos gyvenimui keliami neproporcinga grėsmė.

79. Iš to, kas išdėstyta, darau išvadą, kad:

— pirma, Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad pagal ją valstybės narės įpareigojamos imtis priemonių, kurių reikia siekiant palengvinti galimybę įvažiuoti į jų teritoriją ir gyventi joje kiekvienam į šios nuostatos taikymo sritį patenkančiam asmeniui, o tam reikia, kad atitinkami asmenys turėtų galimybę, kad išsamiai, atsižvelgiant į jų asmeninę padėtį, išnagrinėjus prašymą jiems būtų suteikta teisė įvažiuoti ir gyventi, o atsisakymo išduoti atveju jie gautų pakankamai motyvuotą sprendimą, kurį būtų galima skusti teisme. Pagal minėtą nuostatą valstybės

38 — 2003 m. rugsėjo 23 d. Sprendimas *Akrich* (C-109/01, Rink. p. I-9607, 59 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

39 — Žr. 2003 m. spalio 9 d. EŽTT sprendimą *Slivenko prieš Latviją*, *Recueil des arrêts et décisions* 2003-X, § 94.

40 — Neatsižvelgiant į tai, kad santykius, kurių negalėjo apsaugoti remdamasis teise į šeimos gyvenimą, jis kartais gina remdamasis teise į privatą gyvenimą (žr. minėtą Sprendimą *Slivenko prieš Latviją*, § 95).

41 — Žr. 1979 m. birželio 13 d. EŽTT sprendimą *Marckx prieš Belgiją*, serija A Nr. 31, § 45.

42 — Žr. 1991 m. vasario 18 d. EŽTT sprendimą *Moustaquim prieš Belgiją*, serija A Nr. 193. Kad konstatuotų EŽTK 8 straipsnio pažeidimą dėl Maroko piliečio išsiuntimo iš Belgijos, Teismas atsižvelgia į Belgijoje gyvenančius brolius ir seseris.

43 — Žr. 1997 m. balandžio 22 d. EŽTT sprendimą *X, Y ir Z prieš Jungtinę Karalystę*, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-II, § 36.

narės nėra įpareigosotos automatiškai pripažinti teisę įvažiuoti į šalį ir gyventi joje kitiems šeimos nariams, kurie yra trečiosios valstybės piliečiai ir atitinka šios direktyvos 10 straipsnio 2 dalies e punkto reikalavimus,

- antra, pagal pirminę Sąjungos teisę, visų pirma pagal jos nuostatas dėl Sąjungos pilietybės ir privataus ir šeimos gyvenimo apsaugos, ir Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalį valstybėms narėms draudžiama atsisakyti suteikti teisę gyventi jos teritorijoje į pastarosios nuostatos taikymo sritį patenkančiam trečiosios valstybės piliečiui, kai šis pilietis siekia gyventi su savo šeimos nariu, Sąjungos piliečiu, nes dėl tokio atsisakymo atitinkamam Sąjungos piliečiui nepagrįstai kliudoma pasinaudoti teise laisvai judėti ar gyventi valstybių narių teritorijoje arba keliama neproporcinga grėsmė jo teisei į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas.

b) Dėl antrojo klausimo

80. Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas iš esmės klausia, ar Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalimi gali remtis kitas šeimos narys, neatitinkantis nacionalinės teisės aktuose nustatytų reikalavimų.

81. Nesant reikalo nuodugnai nagrinėti direktyvų tiesioginį veikimą reguliuojančių nusistovėjusių principų, priminsiu, kad iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, jog „visais atvejais, kai direktyvos nuostatos turinio požiūriu yra besąlygiškos ir pakankamai aiškios, jomis galima remtis, jei per nustatytą terminą nebuvo priimtos įgyvendinimo priemonės, ginčijant bet kurią direktyvos neatitinkančią nacionalinės teisės nuostatą, arba tuo atveju, jeigu jos apibrėžia teises, kuriomis asmenys gali remtis valstybės atžvilgiu“⁴⁴. Teisingumo Teismas kartais netaiko šių dviejų aiškumo ir besąlygiškumo reikalavimų ir atsižvelgia tik į valstybių narių turimą diskreciją ir ragina tokiu atveju nacionalinį teismą patikrinti, ar nacionalinės teisės aktų leidėjas neperžengė direktyvoje nustatytų diskrecijos ribų⁴⁵.

82. Kaip jau pažymėta, Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta, mano nuomone, specifinė valstybių narių pareiga numatyti į šios nuostatos taikymo sritį patenkantiems asmenims galimybę, kad išsamiai išnagrinėjus jų prašymą būtų suteikta teisė įvažiuoti į šalį ir gyventi joje. Šis minimalus procedūrinis reikalavimas yra aiškus ir besąlyginis, o tai būtina tam, kad direktyvos nuostata veiktų tiesiogiai.

83. Neatsižvelgdamas į sąlygiškai didelę valstybėms narėms paliktą diskreciją visų pirma nustatyti teisių įvažiuoti į šalį ir gyventi joje suteikimo sąlygas, pabrėžiau, kad nacionalinės teisės aktais negalima apriboti Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies taikymo srities, tiesiogiai ar netiesiogiai numatant, kad nuostata taikoma tik tam tikrų kategorijų asmenims. Todėl manau, kad privatus asmenys, kuriems vidaus teisės nuostata, kuria perkeliama pareiga palengvinti, dėl specialių šioje direktyvoje nenumatytų reikalavimų netaikoma, gali nacionaliniame teisme remtis šios teisės normos nesuderinamumu su minėtos direktyvos 3 straipsnio 2 dalimi.

84. Kalbant konkrečiai apie atsakovų pagrindinėje byloje atvejį, jei būtų nustatyta, kad šie asmenys iš tikrųjų patenka į kitų šeimos narių, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2004/38, kategoriją, jie galėtų ginčyti atsisakymą nagrinėti jų prašymą, motyvuotą aplinkybe, kad negyveno toje pačioje valstybėje kaip Rahman sutuoktiniai, iki šiems persikeliant į Jungtinę Karalystę⁴⁶.

44 — 1991 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *Francovich ir kt.* (C-6/90 ir C-9/90, Rink. p. I-5357, 11 punktas). Dėl šios taisyklės taikymo Direktyvos 2004/38 nuostatai žr. 2011 m. lapkričio 17 d. Sprendimą *Aladzhev* (C-434/10, Rink. p. I-11659, 32 punktas).

45 — 2004 m. rugsėjo 7 d. Sprendimas *Waddenvereniging ir Vogelbeschermingsvereniging* (C-127/02, Rink. p. I-7405, 66 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

46 — Žr. atsakant į trečiąjį klausimą pateiktus argumentus.

85. Dėl išdėstytų priežasčių siūlau Teisingumo Teismui į antrąjį klausimą atsakyti taip, kad Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalimi kitiems šeimos nariams, atitinkantiems šioje nuostatoje nustatytus reikalavimus, suteikiama teisė remtis ja nacionaliniame teisme siekiant, kad nebūtų taikomi jos taikymo sritį apribojantys specialūs reikalavimai.

c) Dėl trečiojo ir ketvirtojo klausimų

86. Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar į Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalyje paminėtą kitų šeimos narių kategoriją patenka tik tie asmenys, kurie iki Sąjungos piliečiui persikeliant į priimančiąją valstybę narę gyveno toje pačioje šalyje kaip ir Sąjungos pilietis bei jo sutuoktinis.

87. Ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar priklausymas nuo Sąjungos piliečio arba jo sutuoktinio, reikalaujamas šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalies a punkte, turėjo egzistuoti prieš pat Sąjungos piliečiui persikeliant į priimančiąją valstybę narę.

88. Pirmiausia priminsiu, kad remdamasis šios išvados 39 punkte nurodytu principu ir nuorodos į valstybių narių teisę aiškinimu, kurį ką tik pateikiau, manau, jog sąvokos, pavartotos minėtos direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje siekiant apibrėžti asmenis, kuriems ši nuostata taikoma, turi būti vertinamos autonomiškai ir vienodai.

89. Kadangi minėta nuostata taikoma bet kuriam kitam šeimos nariui, jeigu jis „yra išlaikomas“ *ar* ⁴⁷ „veda bendrą namų ūkį su <...> Sąjungos piliečiu“, kaip ir Komisija, manau, kad reikia skirti atvejus, kai asmenys „yra išlaikomi“, ir atvejus, kai asmenys „veda bendrą namų ūkį“ su Sąjungos piliečiu.

90. Nors man atrodo savaiame aišku, kad šeimos narys, kuris deklaruoja, jog veda su Sąjungos piliečiu bendrą namų ūkį, turi įrodyti, kad gyvena su juo toje pačioje valstybėje, manau, kad „išlaikomas“ šeimos narys negali nepatekti į Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies a punkto taikymo sritį dėl to, jog negyveno toje pačioje valstybėje kaip ir Sąjungos pilietis, su kuriuo jis ketina vykti kartu ar susijungti. Tokia nuomonė grindžiama pagrindais, susijusiais su šios direktyvos nuostatų tekstu, jos tikslu ir Teisingumo Teismo praktika.

91. Iš tikrųjų reikia pažymėti, kad šeimos nariai, kuriems valstybės narės turi palengvinti galimybę įvažiuoti į šalį ir gyventi joje, minėtos direktyvos 3 straipsnio 2 dalies a punkte apibrėžti kaip asmenys, kurie „savo išvykimo šalyje“ yra išlaikomi arba veda bendrą namų ūkį su pirminę gyvenimo šalyje teisę turinčiu Sąjungos piliečiu. Remiantis šios nuostatos tekstu, negalima teigti, kad bendras žodžių junginys „išvykimo šalis“, į kurį patenka ir valstybės narės, ir trečiosios valstybės, turi apimti tik Sąjungos valstybę, iš kurios atvyksta teise laisvai judėti pasinaudojęs Sąjungos pilietis. Beje, iš kai kurių kalbinių versijų matyti, kad sąvoka „išvykimo šalis“ yra būtina susijusi su šeimos nariais, o ne su Sąjungos piliečiu ⁴⁸.

92. Be to, Direktyvos 2004/38 10 straipsnio 2 dalies e punkte, kuriame išsamiai išvardyti dokumentai, kuriuos į šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalies a punkte nurodytą kategoriją patenkančių trečiųjų valstybių piliečių gali būti paprašyta pateikti priimančiojoje valstybėje narėje siekiant gauti leidimo gyventi šalyje kortelę, nustatyta, jog šiuos dokumentus gali išduoti kompetentingos „kilmės šalies ar šalies, iš kurios jie atvyksta“, institucijos, tačiau nenumatyta priimančiosios valstybės narės galimybė reikalauti dokumentų, patvirtinančių tariamą gyvenimą tokioje pačioje valstybėje, kaip ir Sąjungos piliečio.

47 — Pasviruoju šriftu pažymėta mano.

48 — Pavyzdžiui, versijoje anglų kalba nurodyta:

„any other family members, irrespective of their nationality, not falling under the definition in point 2 of Article 2 who, in the country from which *they* have come, are dependants or members of the household of the Union citizen <...>“

93. Tokį aiškinimą patvirtina Direktyvos 2004/38 tikslas sudaryti Sąjungos piliečiui palankias sąlygas laisvai judėti ir išsaugoti šeimos vienybę, neatsižvelgiant į jokių argumentus, susijusius su kitų šeimos narių kilme arba atvykimu.

94. Teisingumo Teismas laikėsi tokio paties požiūrio apibrėždamas palikuonio ar išlaikomo giminaičio pagal aukštutinę liniją sąvoką, kuri buvo vartojama iki Direktyvos 2004/38 galiojusiuose aktuose, reglamentavusiuose pagal darbo sutartį ir savarankiškai dirbančių darbuotojų, taip pat paslaugų teikėjų laisvą judėjimą.

95. Užuot susiejęs priklausymo ryšio buvimą su kokia nors sąlyga dėl šeimos nario gyvenimo pirmoje su Sąjungos piliečiu valstybėje, jis nusprendė, kad „išlaikomo“ šeimos nario statusas išplaukia iš faktinės situacijos, kai judėjimo laisve pasinaudojęs Sąjungos pilietis ar jo sutuoktinis materialiai aprūpina šeimos nari⁴⁹.

96. Be to, Teisingumo Teismas dėl Direktyvos 73/148 6 straipsnio pažymėjo, kad materialinės paramos poreikis turi egzistuoti giminaičio pagal aukštutinę liniją kilmės valstybėje arba valstybėje, iš kurios jis atvyko, „tuo metu, kai jis pateikia prašymą leisti atvykti pas šį Sąjungos pilietį“⁵⁰.

97. Anot Teisingumo Teismo, tokia išvada darytina atsižvelgiant į 1968 m. spalio 15 d. Tarybos direktyva 68/360/EEB dėl valstybių narių darbuotojų bei jų šeimų judėjimo ir teisės apsigyventi Bendrijoje apribojimų panaikinimo⁵¹, kuria remiantis, pagal darbo sutartį dirbančio darbuotojo ar jo sutuoktinio išlaikomo giminaičio pagal aukštutinę liniją statusas, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1612/68 10 straipsnį, įrodomas pateikiant dokumentą, išduotą jo „kilmės valstybės arba valstybės, iš kurios jis atvyko“ kompetentingos institucijos, įrodantį, kad atitinkamas giminaitis pagal aukštutinę liniją yra šio darbuotojo ar jo sutuoktinio išlaikomas⁵².

98. Nėra prasmės ieškoti priežasčių, dėl kurių galėtų prireikti taikyti kitokį Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies a punkte numatytos sąvokos „išlaikomas asmuo“ apibrėžimą ir susieti jo kvalifikavimą su reikalavimu gyventi tokioje pačioje valstybėje kaip ir Sąjungos pilietis.

99. Be to, atrodo, nėra pagrindo reikalauti, kad priklausymas egzistuoatų prieš pat Sąjungos piliečiui persikeliant į priimančiąją valstybę narę, nes kriterijus, į kurį turi būti atsižvelgta, yra momentas, kai pateikiamas prašymas leisti įvažiuoti į šalį ir gyventi joje. Jei priklausymas buvo įsikuriant priimančiojoje valstybėje narėje, tačiau išnyko įsikūrus, Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalyje nustatytas reikalavimas netenkinamas. Tačiau jei priklausymas atsirado Sąjungos piliečiui įvažiavus į priimančiąją valstybę narę, gali būti laikoma, kad šeimos narys „yra išlaikomas“. Taip galėtų būti tuo atveju, pavyzdžiui, kai Sąjungos pilietis, pasinaudojęs teise laisvai judėti, turėtų išlaikyti sūnėną, kurio tėvai neseniai mirė.

100. Remiantis šios išvados 34 punkte paminėtu aiškinimo principu, reikia taikyti taisykles, teismo praktikoje įtvirtintas iki Direktyvos 2004/38 priėmimo galiojusioms nuostatoms, ir nėra nė vieno motyvo, galinčio pateisinti aplinkybę, kad „išlaikomo asmens“ sąvoka vertinama skirtingai atsižvelgiant į tai, ar atitinkamas trečiosios valstybės pilietis priklauso šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje nurodytai šeimos narių kategorijai, ar minėtos direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje nurodytai kitų šeimos narių kategorijai.

49 — 2007 m. sausio 9 d. Sprendimas *Jia* (C-1/05, Rink. p. I-1, 35 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

50 — Ten pat, 37 punktas.

51 — OL L 257, p. 13; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 27.

52 — Minėto Sprendimo *Jia* 38 punktas.

101. Iš to, kas išdėstyta, darau išvadą, jog Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad:

- juo draudžiamas nacionalinės teisės aktas, pagal kurį ši nuostata taikoma tik kitiems šeimos nariams, kurie iki Sąjungos piliečiui persikeliant į priimančiąją valstybę narę gyveno toje pačioje šalyje kaip ir Sąjungos pilietis, o
- „išlaikomo asmens“ sąvoka nereikalaujama, kad priklausymas būtų egzistavęs prieš pat Sąjungos piliečiui persikeliant į priimančiąją valstybę narę.

d) Dėl penktojo klausimo

102. Penktuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar valstybės narės gali nustatyti specialius kito šeimos nario įvažiavimo į šalį ir gyvenimo joje reikalavimus dėl priklausymo, nurodyto Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies a punkte, pobūdžio ir trukmės.

103. Atsakymas į šį klausimą neišvengiamai išplaukia iš ankstesnių atsakymų.

104. „Išlaikomo asmens“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies a punktą, turi būti apibrėžta autonomiškai ir vienodai, todėl pareiga palengvinti, aiškinama kaip reiškianti galimybę, kad kiekvieno į šios nuostatos taikymo sritį patenkančio asmens prašymas būtų išsamiai išnagrinėtas, o neigiamo atsakymo atveju šis asmuo gautų pakankamai motyvuotą sprendimą, negali priklausyti nuo to, ar tenkinami specialūs reikalavimai dėl priklausymo pobūdžio ir trukmės.

105. Tačiau kadangi manau, kad ši nuostata nereiškia, jog teisė gyventi šalyje turi būti suteikiama automatiškai, nematau principinių kliūčių valstybei narei nustatyti specialius teisės įvažiuoti į šalį ir gyventi joje reikalavimus, siekiant garantuoti, kad priklausymo ryšys būtų realus, veiksmingas ir trukėtų tam tikrą laiką.

106. Vis dėlto šie reikalavimai turi atitikti veiksmingumo principą, o tai reiškia, kad jie neturi būti nustatyti taip, kad Sąjungos teisės sistema suteiktų teisių įgyvendinimas taptų praktiškai neįmanomas. Remiantis tuo darytina išvadą, kad valstybių narių nustatyti reikalavimai *de facto* neturi atimti iš į minėtos nuostatos taikymo sritį patenkančių asmenų bet kokią galimybę, kad jiems bus suteikta teisė įvažiuoti į šalį ir gyventi joje. Pavyzdžiui, negalėtų būti leidžiama nacionalinė nuostata, kurioje būtų numatyta, kad siekdamas įgyti teisę gyventi šalyje trečiosios valstybės pilietis turi įrodyti, jog yra daugiau kaip 20 metų išlaikomas Sąjungos piliečio.

107. Be to, reikalavimai dėl priklausymo ryšio pobūdžio arba trukmės gali būti kitų šeimos narių priėmimo, kurį valstybės narės įpareigosios palengvinti, apribojimai. Ir kad šie reikalavimai būtų leistini, jais turi būti siekiama teisėto tikslo, jie turi būti tinkami šiam tikslui pasiekti ir neviršyti to, kas būtina jam pasiekti.

108. Todėl, manau, kad pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies a punktą nedraudžiamas nacionalinės teisės aktas, kuriuo trečiosios valstybės piliečiui įvažiuoti į šalį ir gyventi joje nustatomi reikalavimai dėl priklausymo ryšio pobūdžio ir trukmės, jei šiais reikalavimais siekiama teisėto tikslo, jie yra tinkami šiam tikslui pasiekti ir neviršija to, kas būtina jam pasiekti.

V – Išvada

109. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į Londono *Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber)* pateiktus prejudicinius klausimus:

1. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikiniančios direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB, 3 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją valstybės narės įpareigojamos imtis priemonių, kurių reikia siekiant palengvinti galimybę įvažiuoti į jų teritoriją ir gyventi joje kiekvienam į šios nuostatos taikymo sritį patenkančiam asmeniui, o tam reikia, kad atitinkami asmenys turėtų galimybę, kad išsamiai, atsižvelgiant į jų asmeninę padėtį, išnagrinėjus prašymą, jiems būtų suteikta teisė įvažiuoti į šalį ir gyventi joje, o atsisakymo išduoti atveju jie gautų pakankamai motyvuotą sprendimą, kurį būtų galima skusti teisme. Pagal minėtą nuostatą valstybės narės nėra įpareigosotos automatiškai pripažinti teisę įvažiuoti į šalį ir gyventi joje kitiems šeimos nariams, kurie yra trečiosios valstybės piliečiai ir atitinka Direktyvos 2004/38 10 straipsnio 2 dalies e punkto reikalavimus.
2. Pagal pirminę Sąjungos teisę, visų pirma pagal jos nuostatas dėl Sąjungos pilietybės ir privataus ir šeimos gyvenimo apsaugos, ir Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalį valstybėms narėms draudžiama atsisakyti suteikti teisę gyventi jos teritorijoje į pastarosios nuostatos taikymo sritį patenkančiam trečiosios valstybės piliečiui, kai šis pilietis siekia gyventi su savo šeimos nariu, Sąjungos piliečiu, nes dėl tokio atsisakymo atitinkamam Sąjungos piliečiui nepagrįstai kliudoma pasinaudoti teise laisvai judėti ar gyventi valstybių narių teritorijoje arba keliama neproporcinga grėsmė jo teisei į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas.
3. Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalimi kitiems šeimos nariams, atitinkantiems šioje nuostatoje nustatytus reikalavimus, suteikiama teisė remtis ja nacionaliniame teisme siekiant, kad nebūtų taikomi jos sritį apribojantys specialūs reikalavimai.
4. Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad:
 - juo draudžiamas nacionalinės teisės aktas, pagal kurį ši nuostata taikoma tik kitiems šeimos nariams, kurie iki Sąjungos piliečiui persikeliant į priimančiąją valstybę narę gyveno toje pačioje šalyje kaip ir Sąjungos pilietis,
 - „išlaikomo asmens“ sąvoka nereikalaujama, jog priklausymas būtų egzistavęs prieš pat Sąjungos piliečiui persikeliant į priimančiąją valstybę narę; ir
 - pagal jį nedraudžiamas nacionalinės teisės aktas, kuriuo trečiosios valstybės piliečiui įvažiuoti į šalį ir gyventi joje nustatomi reikalavimai dėl priklausymo ryšio pobūdžio ir trukmės, jei šiais reikalavimais siekiama teisėto tikslo, jie yra tinkamai šiam tikslui pasiekti ir neviršija to, kas būtina jam pasiekti.